

הסביבות

עלון להפצת המוסר

"אוהל יוסף" - גובהרדוק ירושלים

ע"ש ישיבתו הראשונה של רבינו גרשון ליבמן זצ"ל נוסדה גטו וילנא תש"ב

אלול התש"פ

פרשת כי תצא

גליון מספר 304 (337)

דגל המוסר לרבינו גרשון ליבמן זצ"ל

"כי יהיה לאיש בן סורר ומורה... ורגמוהו כל אנשי עירו באבנים ובזת... וכל ישראל ישמעו ויראו" (כא - יח)

הקצה! נכון הוא שאצלנו הדרישות מן התלמידים בעבודה, וכל שכן עתה בחודש אלול, משאירים רושם של אכזריות. גדרים קיצוניים של שמירת הדיבור, לימוד המוסר ביער, בלילות, בחושך. נדמה כאילו ההורים צודקים, "כרחם אב על בנים". מדוע לדרוש כל כך מתלמידים רכים? וכי מי אומר שימות חיוב? **אולי יעשה תשובה וכו'?**

לאחרונה נתעוררנו לפתוח ישיבה במרסייל, אחרי שראינו שמה את הירידה הגדולה ברוחניות. כמה בני סורר ומורה! ובכל זאת קמה צעקה גדולה, איך יתכן לפתוח ישיבה במרסייל? העולם משתדלים להגן על ההתבוללות והקהילה היהודית בפאריז רוצים לכנות בנינו ענקי כדי להגן על ערכי היהדות, כביכול משל למה הדבר דומה? **למי שאחזה אש בקורות ביתו וכדי לכבות את השרפה הוא שופך על האש דליים של נפט!** וכי בזה מכבים? להיפך היום חושבים שהצלת הדור היא בהקמת "ליסי-ישיבה", "ליסי-ישיבה". בשפה הצרפתית הוא בית-ספר תיכון. "ליסי-ישיבה" מעין ישיבה תיכונית עם לימודי חול, בטענה שרק בזה אפשר להציל את הדור מהתבוללות ומלרדת לטמיון. אבל ישיבה על טהרת הקודש, מרגישים

העבירה מסלפת את ההגיון

יש באמת להתבונן בדיון זה שאמרה תורתנו הקדושה, המבטא לכאורה מדה כזו של אכזריות: "ותפשו בו אביו ואמו, ורגמוהו כל אנשי עירו וכו'". **וכל כך למה? מה טעמו של הבן סורר ומורה? בזמננו אנו שומעים על הנוער דברים כל כך נוראים, איך בני נוער מקולקלים ומושחתים, רציחות וגנבות, רחמנא ליצלן, ואעפ"כ בתי המשפט של המדינה כל כך מרחמים עליהם ומתחשבים בהם, ואין בכלל מקום לחשוב על עונש מיתה. וכאן בן סורר ומורה מה עשה? מדוע למצות אתו את הדיו עד כדי כך? אפילו לדברי רש"י הקדוש האומר נידון על שם סופו... ימות זכאי ואל ימות חיוב, אך למה תכף ומיד? מדוע לא לתת לו זמן והזדמנויות נוספות? אולי בכל זאת יתקן את עצמו ואת מעשיו? היכן רגש הרחמנות?**

היום, מושגי הרחמנות הם לגמרי שונים מבעבר. אנחנו שומעים על הורים שטוענים שלא לשלוח את בניהם לישיבה, מטעמי רחמנות: איך לחנך אותם שלא יהיה להם "תכלית", ולא לימודי חול, ולא פרנסה, רק כמו הדור הישן, **זוהי אכזריות**. הם חושבים שיותר טוב יחיה חיוב ואל ימות זכאי, הופכים את המושגים מן הקצה אל

המשך בעמוד ב'

מעשה רב

אמת

כאשר מסרו לו את ערמת המזומנים, סרב ואמר: "איני רוצה כסף, אני רוצה ברכה!". הנוכחים נאלמו דום, הרי מדובר באדם שעיסוקו הוא פשע ורצח, במה ניתן לברכו?

רבינו ביקש לומר לו בזה הלשון: "שימות על מיסתו" ... גם הפעם השתק המתורגמן, אך ראש המאפיה תבע לשמוע את הברכה, ולאחריה הגיב בקורת רוח: "כזו ברכה, כזו ברכה!"

ואכן הברכה התקיימה. ראש המאפיה לא נרצח בגיל צעיר - כמקובל במחוזותיהם - אלא האריך ימים ומת על מיסתו. למדנו מן המעשה כיצד האמת שלו בערה, וגם אדם משפל המדרגה הבחין בה. יצוין שכעבור שנים הגיע בנו של ראש המאפיה וביקש ברכה דומה מבנו רבי שניאור קוטלר זצ"ל.

ככל אשר אוכל". **באותה תקופה** שהו קבוצת בני ישיבה באיטליה הכבושה ע"י הנאצים. הדרך היחידה להצלתם הייתה באמצעות המאפיה האיטלקית. מרן הגר"א קוטלר זצ"ל הורה לעטוף חבילת מזומנים ויצא בעצמו להיפגש עם ראש המאפיה.

רבי אהרן דיבר באידיש, והמתורגמן תרגם. לתדהמת הנוכחים, ביקש ראש המאפיה להאזין לדברי רבי אהרן ללא תרגום, למרות שהוא לא הבין כלום. כעבור כחמש דקות קטע ראש המאפיה את רבינו ושאל את המתורגמן. "תכל'ס, מה הרב רוצה ממני?" כאשר שמע באיזו משימה מדובר, בירר עד מתי על המשימה להתבצע והתחייב שיהיה בסדר.

בתקופת המלחמה נפגש מרן הגר"א קוטלר זצ"ל עם שר האוצר האמריקני מורגנטאר בבקשה לסייע במשלוח כספים למדינות הכיבוש. השר סרב לסייע בפעולה הלא חוקית, וטען שבכך הוא עלול לסכן את מעמדו. מרן הגר"א קוטלר לא שלט באנגלית, הוא דיבר באידיש ויד ימינו ר' יצחק מאיר ביונים זצ"ל שימש כמתורגמן.

"תגיד לו", ביקש רבי אהרן זצ"ל - "שילד יהודי אחד שווה יותר מכל המשרה שלו".

המתורגמן שתק, והשר שאל: מה הרב אמר? המתורגמן המשיך לשתוק, ורבי אהרן הורה לו: "תגיד לו".

בלית ברירה נאמרו הדברים, והשר הגיב: "אם הרב יכול להתבטא כך, הרי שהוא מתכוון באמת. אסייע בעניין

איך לחזור בתשובה?

כתב הרבינו יונה: התבאר בתורה כי יעזור השם לשבים כאשר אין יד טבעם משגת. ויחדש בקרבם רוח טהור להשיג מעלות אהבתו שנאמר - (שם ל) ושבתי עד ה' אלהיך. משל לכת של לקטים שכתב המלך בבית האסורים וכתרו מחתרת פיצו ויעברו ונשאר אחד מהם בא שר בית הסוהר וראה מחתרת חתורה והאיש הוא עוֹדֵנו עצור ונף אותו במטחו אָמַר לו קֶשֶׁה יום הלא המחתרת חתורה לפניך ואיך לא מהרת המלט על נפשך? כמה גדולה התביעה על האדם שאינו מנצל את ההזדמנות וחוזר בתשובה.

אך מדוע המשל הוא לליסטים שחותרו מחתרת- ולא הביאו משל לכת ליסטים שאמרו להם המלך מי שירצה שיצא אלי, יבקש שליחה ואשחרר אותו מבית האסורים. ומדוע דווקא במחירת חתורה.

בעלי המוסר מבארים כי התביעה הגדולה עליו היא שלא הרגיש שהוא נמצא בבית האסורים, וזוהי הסיבה שלא ברח, ועל כך התביעה גדולה עד מאוד, שהאדם נעלמה ממנו ההרגשה שהוא נמצא בבית הסוהר.

אני לדודי ודודי לי - זמן קירבת ה- אך בסוסק נאמר קול דודי דופק פתחי לי - הודו מבקש מאתנו לפתוח, אם אנחנו לא נפתח לא יענינו. אמתי הבא ליטתה פותחין לו - אבל לצאת דרך מחתרת, זוהי החובה של האדם, להכנס למקום דחוק, להצטמצם ברצונותיו- ורק כך יוכל לצאת. זוהי הסיבה שהאיש ההוא לא רצה לצאת, משום שהוא לא רצה להכנס מעט למחירת עד שיצא לאור גדול, זוהי סיבה להכנות.

בווהר [שמות כ]: פתח ואמר דודי לי ואני לו הרועה בשושנים. מי גרם לי שאני לדודי ודודי לי מפני שהוא מנהיג עולמו בשושנים. מה שושן יש בו ריח והוא אדום מוצקים אותו והוא מתהפך ללבן ועולם ריחו לא זו פך הקדוש ברוך הוא מנהיג עולמו בדרך זה שאלמלא בו לא יתקיים העולם בשביל האדם החוטא. והחטא נקרא אדום... וזרק הדם קביב למזבח שהוא אדום מדת הדין אדום מוצקים אותו (הריח) ועולה העשן פלו לבן ואז האדום נהפך ללבן והפך מדת הדין למדת רחמים

אם נעשה אנחנו "אני לדודי" הדוד יהפך "דודי ליי" מאדום לצח וכיכר על חטאינו הבא ליטתה פותחין לו - אבל את המלאכה לצאת, נשארת עלינו.

הסביבות

פתגמים ואמרות.....	עמוד ב'
על פרשיות השבוע.....	עמוד ב'
אלול.....	עמוד ג'
מלחמת היצר.....	עמוד ג'
קול דודי דופק.....	עמוד ד'
אורח של רבים.....	עמוד ד'

היום יום ו', זו' אלול התש"פ
עלהם עשרים ושתיים יום לפני יום הדין !!!

דגל המוסר כי תצא / המשך

שזו אכזריות.

וכאן רואים שתורתנו הקדושה, בלי יותר, ובלי פשרות, דורשת הקפדה חמורה. על חינוך, רק בדרך הטהורה, הנכונה. ואם לאו, ורגמוהו!

רואים מכאן באיזו מדרגה האדם נמצא, איד הרגשתו כל כך רחוקה מדעת התורה, וכל כך מסולפת ואיננה מושפעת מן האמת. **כמה העבירה מטמטמת מוחו של האדם.** אנו מרגישים כל כך אכזריות, עינוי, מסירות נפש ונסיון במשך כל האלול. **גם במשך כל השנה** בחינוך לפרישות והפקרות, זה כמו ייסורי איוב, כל שכן להמשיך בדרך זו בלי הפסק, וכל שכן להגיע למצב של "לא נתקררה דעתו עד שתקע ראשו בין ברכי, ויגעה בבכיה עד שיצאה נשמתו" כמו שרואים אצל רבי אלעזר בן דורדיאי.

אנו הופכים את הרחמנות לאכזריות כשאנו רואים שאנו לא מצליחים להתעלות בלימוד המוסר ולא מתרגשים, או שהיצר הרע אצלנו הוא בבחינת "חזור וניעור", אז אנו מתייאשים. במקום לקיים: "רגזו ואל תחטאו", **אנו מקיימים:** "שובו לאשר העמיקו סרה", ושוכחים את הוראת חכמינו: "לעולם ירגי אדם יצר טוב על יצר הרע", וכו'. אם אנו מרגישים יאוש כזה, זהו ביטוי למציאות שלנו, היכן ה"אנכי" שלנו בבחינת "איכה" "אתמול היית צופה מסוף העולם ועד סופו והיום בתוך הגן"

מיה התפיסה שלנו במושג המיתה ובמושג החיים? אצלנו המלה מיתה זה כל כך מפחיד, "ומוצא אני מר ממות..." **אין בעינינו דבר יותר קשה!** ובכל זאת רואים אנו שיש לך אדם שממונו חביב עליו יותר מגופו. **ידוע המשל** על ילד שקנו לו חליפה לחג, כמה גדולה שמחתו! כמה הוא מתפאר בזה בפני חבריו! והוא הולך ומשחק עם חבריו במשחק במסחר, והוא ממלא את הכיסים של החליפה בחול ועפר כאילו זה "קמח" למכירה. אך כשהוא חוזר הביתה, **הוריו מכים אותו** וגוזרים עליו להוציא את החול ואת האבנים. הוא מרגיש כל כך אומלל, **מדוע כל כך מתאכזרים עליו?** כך האדם בוכה מרוב התקשרותו לכבודו, לממונו, לחייו ואינו מגיע להרגשה הנכונה כדוגמת האמא של הילד עם החליפה. **האמא שלנו זה השי"ת,** והוא רואה את טובתנו יותר טוב מאשר אנחנו. העבירה מטמטמת את לבו של האדם וממונו חביב עליו יותר מגופו. כל שכן שגופו חביב עליו יותר מקיומם של מצוות הבורא, ואינו מבין שיש לוותר על הגוף ועל החיים אם אינם מתאימים לדרך של התורה. זהו מקור הרגשת האכזריות בפסק דינו של הסוחר ומורה.

יצחק אבינו תבע יסורין, אמר לו הקב"ה: **דבר טוב תבעת, חייך ממך אני מתחיל.** לפי גישה זו החליט לתת את הברכות לעשו ולא ליעקב כי אצל יעקב ייאה עניוּתא לישראל, **אין ארי נוהם** מתוך קופה של תבן אלא מתוך קופה של

בשר. **גם כאן רואים לכאורה** אכזריות גדולה מצד יצחק אבינו! יעקב אבינו, בגלל צדקותו, יהיה חייב להיות משועבד כל חייו לעשו! הוא וכל דורותיו ודורות דורותיו, לחיות חיי עניות, לנעך! **יצחק אבינו הרגיש** שהעולם הזה מפריע ומוזיק. לדוגמא, באיזה אושר חיו בדורות הקודמים במרוקו כפי שאנו שומעים שחיו בכפרים נדחים, בלי חשמל, בלי רהיטים, בתוך דירות רעועות וכו'. ולא התלוננו ולא שאפו לעושר. אברהם אבינו ביקש גלות, יצחק אבינו ביקש יסורים, והשי"ת הסכים אתו שזו לא אכזריות אלא: **"דבר טוב תבעת, חייך ממך אני מתחיל".**

היכן ה"אנכי" שלנו? היכן ההרגשה שלנו! **איכה!**

כן אנו רואים בהמשך הפרשה: "וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת, ותלית אותו על עץ, לא תלין נבלתו על העץ. כי קבור תקברנו ביום ההוא, כי קללת אלהים תלוי ולא תטמא את אדמתך". **אומר רש"י ז"ל:** ולזולו של מלך הוא שאדם עשוי בדמות דיוקנו, וישראל הם בניו, **משל לשני אחים תאומים** שהיו דומין זה לזה אחד נעשה מלך ואחד נתפס ללסטיות ונתלה, כל הרואה אותו אומר המלך תלוי. ועיין עוד הרמב"ן שם באריכות: והמשל בשני האחים התאומים יש לו סוד... לכאורה מה ההסבר כאן? כל ההוא אומר המלך תלוי! וזה ולזולו של מלך! איד להבין את הנמשל בין התאומים לחוטא שנתחייב מיתה, **ומה זה אמור ללמדנו?**

החטא כל כך משפיל את האדם עד שלא עולה על דעתו שהוא אח תאום כביכול של הקב"ה. חביב אדם שנברא בצלם זאת אפילו על חוטא שיש בו משפט מוות והומת, ושנידון לתליה שזו המיתה הכי חמורה וקשה כדברי הרמב"ן. אף על פי כן, לא תלין נבלתו על העץ. וכך מביא גם הספורנו: ובהיות שהבזיון הנעשה למת אחר מיתה, הוא בזיון לנפש השכלית אשר היא עצם נבדל הנשאר אחר מיתת הגוף, אמר שהיא קללת אלהים, כי הלנת התליה לגוף המת בלתי קבורה היא בזיון לאותו העצם הנחיה הנקרא אלהים.

עד היכן הדברים מגיעים? עד היכן העבר והחטא הצליחו לשנות את המהות שלנו! מכאן המקור להתגשמות. שלנו ולקרירות בעבודת ה'. אנו במצב של אינו יודע שאינו יודע, ועל כן מרגישים יותר טוב לחיות חייב ולא למות זכאי. אנו מרגישים שלימוד המוסר הוא בבחינת מיתה, ועל כן כל כך קשה לנו. אך כמה הרגשה זו מנוגדת לתורה הקדושה! **תורתנו קבעה לנו** שעדיף עבור בן סורר ומורה שימות זכאי כבר מעכשיו ולא להישאר בחיים, חיים של חייב, שאין טעם ואין סיבה לחיות אותם.

זוהי ההרגשה האמתית של התורה, ורק על ידי הרבה לימוד מוסר אפשר להבינה, להשיגה, ולהתקרב אליה.

דברי רבותינו בעלי המוסר על פרשיות השבוע

רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל

בו

"וראית בשביה אשת יפת תואר וחשקת בה" (כ"א - י"א)

לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע. שאם אין הקדוש ברוך הוא מתירה, ישאנה באסור. רש"י. אנו לא מבינים איך התורה מתירה לעשות כדבר הזה? אלא, לא דיברה התורה אלא כנגד יצר הרע. אומר רש"י, התורה ידעה שהאדם לא יוכל לעמוד בניסיון, והתירה לו לקחת. פעם בא אדם אל הרב **יחזקאל אברמסקי זצ"ל**, ואמר לו, הרי כתוב מפורש שאם אתה לא יכול לעמוד בניסיון אז מותר לך. ענה לו הרב, "כתוב שאם התורה יודעת שאדם לא יכול לעמוד בניסיון, היא מתירה, משמע, שכל מה שהיא אסרה, אתה יכול ומחויב לעמוד

מספר **רבי יעקב גלינסקי**, פעם שאלני אדם: מדוע אינכם מתאימים את התורה לזמן? שאלה טובה. אמרתי לו: בוא ונסכים בדבר אחד, כשהילד גדל והנעל לוחצת, יש שתי ברירות, או להרחיב את הנעל, כמו שהיו עושים בזמני, היו פותחים פתח קדימה, להוציא את הבהון, או שקונים נעליים חדשות. יש עוד שתי ברירות, או שהולכים יחפים, או שזה לוחץ וקשה ומכאיב. מדוע לא חושבים על אפשרות חמישית, לקצוץ את אצבעות הרגליים? התשובה פשוטה, הרגל היא העיקר והנעל בא לשרתה. מוסכם? הן... עלי ועליך... כעת תבין, שאנו חלוקים בינינו מה הנעל ומה הרגל. אנו יודעים שהתורה קדמה לעולם, והקב"ה הסתכל בתורה וברא את העולם על פיה. ואחד היסודות ביהדות שזאת התורה לא תהא מוחלפת, ולכן אין מחשבה לפגוע חלילה בתורה, יש להתאים עצמנו אליה, ואנו מותאמים לה כי נבראנו על פיה. אצלך, האדם עיקר והתורה כנעל, ואם היא לוחצת מחליפים אותה. לא ולא, מוחה האיש, אבל להקל פה ושם. אמרתי לו: יתכן ואפשר, אבל לא אני נותן התורה, וגם לא אתה. אם תמסור לי את שמך ושם אמך, אומר להקב"ה שאתה רוצה להעלות אליו ולהציע הצעה. החליט שלא למסור, והמצב נותר בעינו ...

מחשבת מוסר

אמרות ופתגמים

<p>אף אם יורד האדם מדרגה לדרגה, עוד יוכל לעלות, אך רק אם הוא עדיין נמצא על גבי הסולם" (רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל)</p>	<p>"חז"ל אמרו: אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נענשה בו רוח שטות. היום: אין אדם עושה מצווה אלא אם כן נענשה בו רוח טזרחה" (רבנו גרשון ליבמן זצ"ל)</p>	<p>"בגן סורר ומורה אמרו מוטב שימות זכאי ואל ימות חייב. לא אמרו ימות זכאי ואל יהרוג נפשות מישראל, ואל ילסטם את הבריות. משמע שהחייב הוא יותר גרוע מכפי התנצאות שיצאן מהחייב" (הגר"י בלאזער זצ"ל)</p>
<p>"שלשה אני אוהב, בעל שכל, בעל דרך ארץ, ומתמיד" (רש"י מקלם)</p>		

כי תצא למלחמה

מלחמת היצר

כי תצא למלחמה על אויבך (כ"א - י)

דורשי רשומות דרשו מלחמה זו בענין מלחמת היצר האורב לפתחנו, כשמדי יום ביומו חייבים אנו לגייס את מיטב הכוחות כדי להצליח להתמודד מולו.

השליה מבאר שהתורה רומזת על מלחמת היצר - "לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע", "כי תצא למלחמה על אויבך", כשתתגרה מלחמה ביצר הרע, "ונתנו ה' אלקיך בידך" - כי הבא ליטהר מסייעין לו. ולמעלה מזה, "ושבית שביו", השבי שהיצר הרע צד בערמה ממך, כל העבירות שבידך תתהפכנה לזכויות, וכמו שאמרו חז"ל: גדולה תשובה, שעבירות נעשות לו כזכויות.

וכן כתב ה"פסח חיים", "כי תצא למלחמה על אויבך", זו מלחמת היצר, אם רק ייצא האדם למלחמה נגדו, מובטח לו "ונתנו ה' אלקיך בידך", ודאי הוא שיגבר עליו האדם וינצחו. התפקיד המוטל על האדם הוא, לצאת למלחמה. ממשכה התורה ואומרת "ושבית שביו", מה שיצר הרע שבה ממך, תחזור אתה ותשבה ממנו, שהרי העוונות נהפכים לזכויות. בדומה לזה דרשו חז"ל על הפסוק בפרשת חוקת "וישב ממנו שבי", לא לקחו מהם אלא שפחה אחת, ומשלחה היתה, שככה נאמר "שביו", מן השבי היתה. הרי שביארו חז"ל כוונת הפסוק "וישב ממנו שבי", היינו נטלו בשבי את אשר כבר נשבה קודם לכן. וגם כאן כתוב "ושבית שביו", תיקח מהשבי מה שנלקח ממך לשבי, מה שהיצר שבה תיקח חזרה ממנו כשאתה יוצא למלחמה נגדו, שהעוונות נהפכים לזכויות.

רבי ישראל סלנטר, המשיל משל, רב בעיירה קטנה פגש פעם את היצר הרע שהולך מולו עצוב. שאל אותו הרב, מדוע אתה עצוב? ענה לו היצר הרע: "כאן בעיירה אין לי עם מי לדבר, למרות שאני עובד ומשקיע, אינני מצליח בכלל". לימים, ממשיך הרב לספר, נהייתי לרב בברלין, והנה, באחד הימים, פוגש אני שוב ביצר הרע, הפעם הוא היה נראה שונה לחלוטין, ישוב היה רגוע כולו מדושן עונג, וחיוך נראה על פניו. מה המצב כאן? שאלתינו. "כאן מצוין", "כאן אינני צריך להתאמץ כלל, עוזרים רבים יש לי, תיאטראות, הצגות, עיתונים וכו'". והנמשל, התורה באה ואומרת, "כי תצא למלחמה וכו' ונתנו ה' אלקיך בידך", כשתעמוד ותכריז מלחמה כנגד היצר הרע, יעזור לך הקב"ה להצליח במלחמה נגדו, ולא זו בלבד, אלא "ושבית שביו", יתכן, שאף תזכה לסייעתא דשמיא מיוחדת, ותחזיר גם את אלו שכבר נשבו ונפלו בידו.

כי תצא למלחמה על אויבך (כא, י) זהו מלחמת היצר. הגמרא במסכת סוכה אומרת "לעתיד לבא מביאו הקב"ה ליצר הרע, ושוטטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים. צדיקים השערה, הללו בוכים והללו בוכים וכו'. נשאלת השאלה איך תיתכן "מחלוקת" כל כך גדולה בין הצדיקים לבין הרשעים, לצדיקים נדמה להם כ"הר גבוה", ולרשעים נדמה להם כ"חוט השערה"? האם תיתכן מחלוקת על דבר אם גובה מטר אחד או קילומטר אחד? וואס זאגט איהר רבותי? מהו, אליבא דאמת, היצר הרע? הוא הר? איך יתכן שהרשעים יראו אותו כחוט? הוא חוט? איך יתכן שהצדיקים יראו אותו כהר? שמעתי ביאור נפלא **מרבי שבתי יודלביץ** זצ"ל, ממש אגעשמאקער ביאור: לפני העבירה - יצר הרע נראה כמו הר גבוה. התאוה עצומה, בלתי ניתנת לשליטה. עס איז אזוי געשמאק... א גוטע לשון הרע... א גוטע פיצה, למרות ההכשר המפוקפק... אבל אחרי העבירה נוכחים לראות שהכל היה כלום, דמיונות פורחים באויר. לא שווה שום דבר. צדיקים הם "לפני עבירה", לכן נדמה להם יצר הרע כהר גבוה. לעומתם הרשעים, הם "לאחר עבירה", הם נוכחו כבר לדעת שהכל עורבא פרח, חוט השערה. (יחי ראובן)

אלול והכנה לימי הדין

במחיצת גדולי הדורות

קשה לדבר באלו הימים - ימי אלול - לדור הזה, אני זוכר עוד איך היה נראה חודש אלול לפני ששים שבעים שנה.

הנה ידוע **שרבי ישראל סלאנטער** זצוק"ל כתב באגרתו הידועה "מלפנים בישראל כששמעו קול קורא חודש אלול אחזתנו פלצות". ופעם באחד מדרשותיו כשרצה לעורר על איזה ענין התחיל בלשון הזה 'מלפנים בישראל' והפסיק ואמר, שכאשר הוא אומר 'מלפנים בישראל' בודאי אתם חושבים שהכוונה למאות או עשרות שנים, כוונתי לפני עשר שנים, ולא יותר, דבעשר שנים נשתנו הדורות, וא"כ מה נענה אנו אבתריה.

והגאון המשגיח **רבי יחזקאל לעוונישטיין** זצוק"ל אמר שרבי ישראל כתב 'מלפנים בישראל כאשר קול קורא חודש אלול אחזתנו פלצות - ואמר ר' יחזקאל "וואס פלצות איז ווייס איך נישט, אבער עס איז זיכער אַ שרעקליכע זאך" (מה זה "פלצות" איני יודע אבל זה בודאי דבר נורא).

והגאון **רבי צבי פסח פראנק** זצ"ל, סיפר שכאשר היה בגיל שמונה הגיע לבית המדרש דוילנא והיה זה בשבת מברכים אלול, וכל הבית המדרש היה מלא וגדוש, ולא מצא מקום לשבת, ורק במדרגות של הארון הקודש. ונתיישב שם, ורבי ישראל סלאנטער זצוק"ל עלה על המדרגות לדרוש, ורבי ישראל פתח ואמר "ברכנו היום ר"ח אלול" וכאשר אמר זאת נפל מתעלה, ואת זה ראה ר' צבי פסח.

וזכורני בשנת תשל"ח זכיתי להסתופף בצלו של מרן כ"ק אדמו"ר מסאטמער זצוק"ל בשבת מברכים אלול, וכאשר אמר ר"ח אלול שאג "אלול" אחזתני רעדה.

אלול הוא הזמן להיות קצת רציני (ערענסט), רק

להזכר איך שהמשגיח רבי יחזקאל לעוונישטיין זצוק"ל היה נראה בחודש אלול, זה היה ממש פחד להסתכל עליו.

* * *

סיפר לי אדם אחד שבתחילה כאשר הגיע המשגיח לירושלים, היה צריך לקנות שרוכים לנעלים, וביקש מאחד שיקנה עבורו. ואח"כ שאל אותו כמה צריך לשלם לו, אמר הלה שאין צריך לשלם לו. אולם רבי יחזקאל הפציר בו ושאל 'כמה זה עלה'. ואמר הלה בבדיחותא 'עשרים שקל', ורבי יחזקאל הוציא מכיסו עשרים שקל ונתן לו, ואמר הלה שאמר זאת רק בבדיחותא, צעק רבי יחזקאל 'באלול עושים בדיחות. !!!'

* * *

וידוע ששאלו את רבי ישראל סלאנטער זצוק"ל שהוא כתב 'מלפנים בישראל כשהיו שומעים קול קורא מברכים אלול אחזתנו פלצות', ושאלו אותו רבי, מה זה אלול שאתה כ"כ מפחד ממנו, האם זה דוב או ארי, אמר רבי ישראל, צריך לפחד מאלול עוד הרבה יותר מדוב וארי שהרי דוד המלך אומר (שמואל א יז, לו') גם את הארי גם הדב הכה עבדך', ולא ירא, אולם אמר (תהלים קט, קכ) 'סמר מפחדך בשרי וממשפטך יראתי'. ומורי ורבי הגאון הצדיק ר' **גרשון ליבמאן** זצוק"ל סיפר לי שבשנת תרצ"ט, שנה לפני פרוץ מלחמת העולם, האיק ערכו את חודש אלול בנובהרדוק, כל חודש אלול עשו תענית דיבור, ולמדו ממש יומם ולילה, והיו צריכים לעורר הבחורים ממשנתם להזכירם שצריכים לאכול.

ואין זה גוזמא בעלמא, ואספר לכם מה שהיה כבר אחרי המלחמה כאשר אני למדתי שם, אני זוכר ב'שבת תשובה' אחרי קבלת שבת אמר מורי זצ"ל דרשה 'שלש שעות', ואח"כ התפללנו 'שעתיים מעריב' ולא היה לאף אחד מאתנו תאבון וחשק לאכול סעודת שבת לאחר דרשה ותפלה כזו, והיה צריך להכריח אותנו לאכול 'לכבוד שבת קודש'.

וזכורני שהתחיל השיחה עם מאמר חז"ל (יומא פו:) 'איך שעשה תשובה מוחלין לו ולכל העולם כולו' מה הפשט בזה שמוחלין לכל העולם כולו כיון שרק יחיד עשה תשובה. ואמר שזה דבר הכי קשה להיות 'יחיד העושה תשובה', דהיינו שהוא יחיד ועושה לבדו תשובה וכולם אין עושין תשובה, והוא מתנגד לכל העולם זה דבר גדול עד מאד וכוחו גדול למחול לכל העולם.

ובמיוחד 'בימי הסליחות' זכר אני שכאשר אבי ז"ל היה מעיר אותי לומר 'סליחות' היו דמעות זולגות מעיניו, ובמיוחד בעלי תפלות היו בוכים, וזכורני שאבי שהיה בעל תפילה כל התפילה היה בוכה וכשהגיע הבייתה היה צריך להחליף את כל מלבושיו, וכאשר אמר 'הנני העני ממעש' היה בוכה בכיות נוראות. וקודם התקיעות הלך עם הבעל מקריא מרחק רב מאד לטבול במקוה, ואף שהדרך ארכה כשעה מאימת הדין לא דיברו כלום כל הדרך.

והנה כהיום היכן רואים אנו דמעות, והרי דמעות מגיע מהלב ושערי דמעות לא ננעלו. ואומרים בדרך צחות, ואוי לצחות שכזו, שבאמריקה היה איזה בעל תפילה איש הגון וחשוב, וכאשר התחיל לומר 'הנני העני ממעש' בכה בכיות נוראות, והפרזידענט של הבית מדרש ניגש אליו ואמר לו על מה אתה בוכה, אל תדאג אני אוסיף לך עוד מאה דולר על משכורתך, כי לא הבין שיש מצב של בכיה על רוחניות. ואיני מדבר על צדיקים וגדולי ישראל דוקא, אלא גם על אנשים פשוטים ואפי' נשים. כל ההלך ילך והאיקר של אלול היתה אחרת לגמרי. וכאשר ילך קטן ויקש מאמו מיני מתיקה או איזה משחק היתה אמו או זקניתו גוערת בו, 'האם גם היום באלול אתה מבקש דברים כאלו'. ובפרט בעשרת ימי תשובה. ואין לנו כהיום מושג בזה, כי נמצאים אנו בעולם אחר לגמרי שבו מחפשים תענוגים ושמחה. (ר' דוד ישראל ניינר זצ"ל)

המשך מגליון קודם-

פרק ב': ישיבתו של רבינו - במחנה העבודה באסטוניה

מהגטו הוליכו אותנו למחנה עבודה - שהיה באסטוניה. גם שם, הוא המשיך בעבודתו הרוחנית כרגיל! אומנם, יצאנו לעבודה בכל יום, אבל הוא דאג שיהיה גם שם המשך לשיבה שהוקמה בגטו.

בכל בוקר היה לנו שם מניין לתפילת שחרית. אבל זה לא היה סתם מניין - אלא מניין 'ישיבתי'! כמו כן, בערב כשחזרנו מהעבודה, הוא אירגן לנו סדר לימוד, ולאחריו קיימנו סדר מוסר ותפילת מעריב; איתנו, מקורביו, הוא אף קיים בלילות וועדים של 'עבודה'. במחנה הזה היינו במצב של 'חסד'. היות שהיו לנו סדרי לימוד ותפילות, ואף היה לנו טלית ותפילין, ואף ספרים היו לנו שם, ובהם רבינו זצ"ל היה לומד רבות - וגם אנו למדנו בכל עת מצוא.

בדרגשי העץ שבהם ישנו, שהינו בקומה הגבוהה ביותר שהייתה סמוכה לתקרה, ששם היה אפשר לשכב, או לשבת בקושי - ושם הוא קיים את ההשפעה שלו עלינו; הוא סידר לנו 'וועדים', ואף דיבר עם יחידים בפרטיות - וכך חיזק ועודד הוא את כולנו. ובכלל, זה היה מקומו התמידי, שבו הוא המשיך את כל סדרי עבודתו הרוחנית ללא הפסק. ראוי לציין, שיהושע היה אתו שם 'במסירות' ללא הפסק כלל.

רבינו זצ"ל היה קם בכל יום השכם בבוקר לעבודתו הרוחנית - עוד קודם עלות השחר. בשעה חמש בבוקר הוא כבר התחיל את עבודתו, בעוד שבר"כ הוא לא עלה לישון קודם השעה שתיים לאחר הצות!

תפילה 'בהתפעלות' - במחנה העבודה...

בחדרנו במחנה העבודה, היו כשישים איש. בפנית החדר היה ארגז גדול, שבתוכו ניהחו את חבית המים שבה היינו משתמשים לשתיה וכדו'. ובעת שהיה רבינו זצ"ל קם משנתו, היה נכנס הוא לתוך זה הארגז ולומד - עד שהגיע זמן טלית ותפילין. לאחר שהתעטף בטלית והניח תפילין, היה עומד הוא בקרן זווית של הארגז, ומתפלל בניגון המוסר בהתפעלות - כדרכם של בעלי המוסר דנובהרדוק. אומנם, לא בקול גדול, כדי לא להעיר את הישנים משנתם. אבל אנו שמענו - זה היה משה...

אומר והעיד בפניכם - ללא גוזמא כלל - על תפילתו במחנה העבודה: הוא התפלל שעות! תפילתו הייתה בהתפעלות שעות ארוכות!

בכל בוקר, שכבר הגיע הזמן שכולם היו אמורים לצאת לעבודה, מיד לאחר שהכריזו לצאת מהצריף לעבודה - היינו יוצאים לרחבה של המחנה, נעמדים בשורות, והיו מונים אותנו. לאחר מכן היו מחלקים אותנו לקבוצות - וכל קבוצה הלכה למקום עבודתה. אומנם עמדנו בשורות, והם היו מונים אותנו - אלא שהוא עדיין מתפלל... הוא איננו! הרגשתי אז ממש כבנו, וכשראיתי שהוא איננו התפחדתי והצטערתי מאוד, ברכי כשלו מפחד. ומרוב אהבתי אליו הייתי מעט ברוגז עליו: מדוע הוא עושה זאת? אם קוראים לצאת - הרי שצריכים לצאת מיד! לא סכנה! תצא!

לא! הוא עדיין לא גמר את תפילת שמונה עשרה! ואם הוא לא גמר שמונה עשרה הוא לא היה יוצא ויהי מה! ואכן, בכל יום שמנו אותנו והוא לא היה בין הנמנים - הוא היה מקבל מכות על כך! זה היה ממש ניסים שלא עשו לו יותר מזה! ניסים -

גמורים!
עד עכשיו אני חש את אותו הצער שהיה לי אז, וזה עשה רושם עז עלי, היות שזה כאב לי מאוד: מדוע הוא עושה לי זאת?! האם הוא יודע מה הוא גורם לי בכך?! אף על פי שכולנו ידענו ללא ספק שהוא צדיק וישר, אבל מרוב אהבתי ודאגתי אליו - כך היו אז הרגשותיי כלפיו, ממש כבן לאביו!

עבודות המחנה - הינם 'ביטול תורה'!

אלא מה? שזוהי הייתה הנהגה אחרת לגמרי; הוא היה במדרגה גבוהה מאוד; לא הבנו אותו בכלל; ולא עמדנו אז על דעתו הרחבה והגבוהה!

היות ושיטתו הייתה, שלעבוד במחנה - זה 'ביטול תורה'! הוא החזיק בדעתו שזה ממש 'ביטול זמן'! הוא היה אומר לנו, שאנשים התרגלו לעבוד בעבודות שונות, ולכן ממשכיכם הם לעבוד גם במחנה בעבודות פוך. אולם, אילו היו עובדים הם על עצמם 'עבודת עצמו' - לא היו נצרכים הם לעבוד עבודות פוך אלו...

והוא אכן קיים זאת כפי שהזכרתי לעיל: אפילו שכבר יצא הוא לעבוד - למעשה הוא לא עבד, אלא רק כשעמדו ממש על ראשו, אז הוא חפר או נסע וכדו' ועשה רק באותו הרגע מה שביקשו ממנו. אבל ברגע שלא היו שומרים את צעדיו - מיד היה הוא חוזר לתלמודו!

הוא היה מחביא את עצמו בכל הזדמנות - ובורח מהעבודה בכדי לעסוק בתורה מוסר ותפילה! בבית החרושת שעבדנו, היה שם מחסן גדול עם כל התוצרת המוכנה כבר, והיו שם גם לבנים גדולים. הוא היה מסתתר כל היום מאחורי הלבנים או מאחורי הסחורה - ולומד ומתפלל ללא

הפסק!

אלא מה?! שהוא חשב שגם על תלמידיו חל איסור 'ביטול תורה' בעבודה זו... ולכן, הוא היה מצווה עלי ועל חבריי לברוח מהעבודה ולבוא וללמוד עמו... היו פעמים שקיימתי את דבריו, היכן שקל היה הדבר. אבל ברוב הפעמים לא יכולנו לשמוע בקולו - היות שזה היה גובל בפחד מוות! אולם הוא - לא פחד מכלום! ההרגשה שלנו הייתה עליו בכל מאורעות השואה - שהפחד מעולם לא בא בגבולו! לכולם מתי מגיע השוטר הממונה עלינו, בכדי שנוכל להיזהר מפניו. היו מכריזים ע"י סימן מסוים מתי שהוא הגיע קרוב אלינו - וכך כולם היו משימים עצמם שכביכול עובדים הם היטב.

אבל היות ורבינו לא פחד בכלל, הוא היה ממשיך בשלו - אפילו שהיו מודיעים שהאחראי עלינו מגיע! עד שלא היה משהו ממש עומד עליו - הוא לא היה עושה כלום! כשהיה מגיע האחראי, הוא היה עובד - ותו לא!

אלא מה - שכשהו שמו לב שמתרפים מהעבודה הם היו נותנים מכות כהוגן... והיו כאלו שקיבלו מכות ממש חזקות. וגם אותו תפסו כמוזן, וכמה פעמים אכן נתנו לו מכות נאלמות. פעם אחת אפילו שברו את ידו במכה אחת עוצמתית במקל גדול - עד שעצם ידו נשברה לשתיים. הוא עוד סבל מכך גם לאחר המלחמה. פעם כשהיה באמריקה, שנים ארוכות לאחר המלחמה, שאלתי אותו לשלום ידו - ואמר שזה עוד כואב לו קצת, יש זכר לדבר... וכפי שהזכרתי לעיל, שהייתה לו הנהגה גבוהה ומיוחדת בכל מהלך המלחמה, ויכול אני אף להעיד על כך - שהוא לא שינה את הנהגתו הגבוהה הלזו בכל ימי המלחמה!

קול דודי דופק

רבי ישראל דוד ניוור זצ"ל

ההכנה הראויה ל"חודש אלול"

המהות של חודש אלול, שהוא חודש שלם של הכנה לקראת ר"ה - יום הדין. ויוה"ד זה הכנה ליום הכיפורים. ויוה"כ זה הכנה לחג הסוכות. וכל זה הכנה עבור יום שמחת תורה - שזה התכלית של הכל. וחודש תשרי נקרא "ירח האיתנים" ע"ש שאנו איתנים במצוות. ר"ה י"א. מלכים א' פ"ח פ"א ברלב (ג) ונתנו לנו במתנה את חודש אלול, שהוא חודש הרחמים, שזהו הזמן שמשה רבינו היה מ' יום בשמים, וקיבל את הלוחות, וזהו הזמן הכי מסוגל לעלייה רוחנית.

והגרי"ס זצ"ל אמר שכמו "שכל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו" (סוכה נ"ב). כך ג' כ"ה הדבר בעניין הזמן, שזמן שהוא מסוגל ביותר, כך גם היצה"ר חזק יותר. והנשק החזק של היצה"ר, זה "הקרירות" כמו שהתורה אומרת על עמלק "אשר קרך בדרך" (דברים כ"ה י"ח) וברש"י שם: ד"א לשון קור וחום צננך והפשיך מרתיתך. וע"כ התורה מצווה אותנו "זכור את אשר עמלק לך עמלק" (דברים כ"ה יז) שבני"ה היו כל כך "ברוח" גבוה של רוחניות, וראו ניסים ונפלאות בעשרת המכות, יציאת מצרים וקריעת הים, ואז הוא קירר אותם. ואיך קירר? הוא רק אמר "לא נורא"... זה לא כ"כ נורא רוחנית.

יש כאלו, רח"ל, שקיררו את כל עבודת המוסר, ובמיוחד את "האלול" וחסקו מהבעלי מוסר, וקיררו את כל עמלם של הגרי"ס והסבא זצוק"ל כל חייהם. והיום בדרונו מאן דכר שמיה "אלול"? "יום

הייתה שמחה עצומה. אני עוה זוכר את רבינו זצוק"ל לומד מוסר שעות ע"ג שעות בקול גדול ובצעקות נוראות, ואעפ"כ מעולם לא ראיתי אותו עצוב ודואג... והאמת היא, שאם לא צועקים בקול גדול על עצמו, אז היצה"ר צועק בתוך ליבו של אדם.

וכל אחד צריך לצעוק על עצמו, כמו שכתוב באורחות חיים להרא"ש: "וגער ביצה"ר המשאך ללכת בדרכי לבך" הרא"ש אומר שצריך לגעור! וכן בגמ' בברכות (ה): "לעולם יריגז אדם יצר טוב על יצה"ר שנא' 'רגזו ואל תחטאו'". והפי' הוא שלא מספיק בלימוד רגיל, בעיון או ברעיון - אלא צריך לצעוק על עצמו!

אני עוד זוכר איך ר' אליהו לופיאן זצוק"ל היה לומד מוסר בהתפעלות. ג"כ היה לנו חבורה "עשירי קודש" עם ר"ח זייצ'יק, רב"צ ברוק, ר"ב זילבר, ור"ל פרידמן זצוק"ל ועוד אחרים. והם היו לומדים מוסר בהתפעלות עצומה, בלי זה לי אפשר ואי אפשר ל"עבודת האלול" מבלי לימוד המוסר בהתפעלות, זה "האלף" של הראמת היא, שכל יום צריכים ללמוד מוסר בהתפעלות. אבל באלול צריך עם יותר רצינות ויותר קביעות. עלינו ללמוד את השערי תשובה לר' יונה במתינות, ובמקום שמרגישים "הרגש" בלימוד, שם להתפעל ולצעוק על עצמו. ובמיוחד בעיקר הראשון "החרטה", יש שם כ"כ תביעות עצומות - מה מעשית? איך לא היה פחד אלוקים לנגד עיני? איך הייתי על הנפש היקרה אכזרי? וכו' יש שם פנינים נפלאים.

הדין"? ואפילו מי שכן מדבר ע"ז, אבל להרגיש בחוש? או ללמוד מוסר בהתפעלות ולעבוד ע"ז? **אני זוכר בילדותי** שאפילו עמי הארץ היו מפחדים בימים אלו מיום הדין הקרב! כ"ש הבני תורה והת"ח. ואם לא מתעוררים בימים אלו, סימן שחסר בנשמת האדם. והאדם צריך לחמם ולעורר את עצמו ברוחניות!

אצל הגרי"ס זצ"ל ותלמידיו "**אלול**" זה היה חודש מיוחד, וכל יום באלול היו מרגישים על הגרי"ס זצ"ל את הפחד יותר ויותר. ושאלוהו מדוע הוא כ"כ מפוחד, וכי אלול זה חיה המוסר או מזיק? א"ל וכי טובים אנו מדוד המלך שהעיד על עצמו (שמואל א' ז' לו) "גם את הארי גם הדב הכה עבדך"? ואעפ"כ שהגיע עת יום הדין העיד על עצמו: "סמר מפחדך בשרי וממשפטך יראתי!" וזה בכלל לא סתירה לשמחה בעבודת ה'. כמו שנאמר "וגילו ברעדה" והבעל מוסר האמיתי יודע לחבר את שני הקצוות האלו. כמו שהזכרנו כבר כמה פעמים את ההלכה השלישית בשו"ע: "ראוי לכל יר"ש שיהיה מציד דואג על חורבן ביהמ"ק". והמשנ"ב והבה"ט על המקום מוסיפים: "אבל התורה והתפילה יהיה בשמחה" ז"א שאע"פ שמתאבלים, אעפ"כ שמחים. והטעות הנפוצה בעולם שמי שהוא לומד מוסר, הוא בעצבות, וכ"ש עם עבודת "האלול". כמו שאמר לי אחד בשבת מברכין על אלול, אתם מנוהרדוק עכשיו מתחילים להיות בעצבות... א"ל ח"ו, עכשיו זה הזמן לשמוח! **והאמת** שעם כל הרוח העצום והמוסר בהתפעלות שהיה בישיבה ב**נובהרדוק** באלול, אעפ"כ

יוצא לאור ע"י קיבוץ אברכים - "אוהל יוסף" - נוברהרדוק

בית המדרש "בית מרים גיטל" מעלות דפנה 117 ירושלים

טל: 0527639747 דוא"ר: Ohelosef1@gmail.com